

חינוך לחיים

פרשת שלח

‘ונהי בעינינו כחגבים וכן הינו בעיניהם’

בניגוד לבע"ח שאינם ערים לאופן בו הם נתפסים בעיני אחרים, האדם מודע עד כדי כאב לביקורת של הסביבה כמו להערכה שלה. המטרה התמציתית שאותה האדם מבקש יותר מכל היא הכרה, הערכה והוקרה. תחושת הערך העצמי ותפיסת הייחודיות הן הכרחיות לקיום האדם. הכבוד הוא זה שמחזיק את האדם, וכשזה ניטל ממנו הוא מושפל ומבוזה. ולכן אומר התפארת ישראל בביאורו למשנ' שתלמיד חכם צריך לדבר בעצמו אל ליבו דברים יורדים חדרי בטן ונופחים רוח חיים תוך פנימת נפשו להרגיש גודל יקרותו וכנשר יגביה עוף על כל השואפים על עפר ארץ בהבלי הזמן.

הגמ' בסוטה מ"ח אומרת 'מאי דכתיב 'כי מי בז ליום קטנות' ? מי גרם לצדיקים שיתבזבז שולחן לעתיד לבוא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקב"ה. כשמתבוננים בגמ' עולה בנו התמיהה, כיצד יתכן שהאדם יהיה צדיק ובד בבד לא יאמין בהקב"ה? ועוד עלינו להבין מדוע מאריכה הגמ' את לשונה ואומרת בתחילה ששולחנם של הצדיקים התבזבז מחמת 'קטנות שהיה בהן' ורק לאחר מכן היא מוסיפה ומפרשת שהקטנות זו התבטאה בכך שלא האמינו בהקב"ה? ניתן לבאר בדרך צחות שהקטנות של הצדיקים התבטאה בכך שלא האמינו בעצמם ולא הכירו בכוחות הגלומים בהם!!! הם לא האמינו שהקב"ה נמצא בתוך עצם עצמיותם, לא הכירו מספיק את רוממות מדרגתם ולא חשו את עצמם כחלק אלוה ממעל. לפיכך הוסיפו חז"ל וביארו שהקטנות שהייתה בצדיקים ניכרה בכך שלא האמינו בקב"ה, כלומר שלא האמינו שהקב"ה הוא חלק מישותם. כיוון שלא הכירו בעצמם ולא העריכו את רוממותם, הם לא מיצו את יכולותיהם ובזבזו את שולחנם לעתיד לבוא. הרי לנו שכאשר אדם אינו מכיר בכוחותיו הוא עשוי חלילה לאבד את חלקו לעולם הבא.

וכך כותב גאון החינוך האדמו"ר מפיאסצנה זצ"ל 'אם כבר ניסית את הכול עליך ולא הועלת, אם כבר עוררת את עצמך בכל האמצעים ולא נתעוררה נפשך להיזהר בכל שצריכה להיזהר בהם ולהשתוקק בפועל התשוקין וכסופין שצריכה להשתוקק בהם, עשה זאת אפוא, צייר בעצמך שאתה צדיק, וראה בדמיוןך את גודל נשמתך בשורשה ואת תפארתה בשעה שה' בא וכל קדושי עמו להשתעשע ולטייל עמה בגן אלוקים בגן עדן. הישקע והתמיד במחשבה ודמיון זה נגד עיניך, ואז אי אפשר שלא יתעורר בך זהירות יתירה, שלא לטנף את יקר תפארתה כשהיא נתונה בזרועות מלכו של עולם, ותשוקה לזכות לזה תתעורר בך' (צו וזירוז כ"ד)

ידוע האור החיים על הפס' בפר שמות 'וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא' שהרי את זה אנו כבר יודעים מסוף פרשת יחי, ומדוע חוזרת התורה ומספרת זאת?? וכן למה הצמידו זאת לפס' שמתארים את ריבוי עם ישראל וכו'?? ומסביר שכל זמן שיוסף או אחד מאחיו חיו עם ישראל היה חשוב ומכובד בעיני עצמו, ולכן אומנם המצרים היו רשעים גדולים אבל לא העיזו ולא יכלו לשעבד את עם ישראל כל זמן שהיו נכבדים בעיני עצמם. רק לאחר פטירת יוסף ואחיו כשבני' ירדו מדרגתם ונעשו מבוזים בעיני עצמם, ניתן בידי המצרים הכוח לשעבדם ולהפוך אותם לעבדים. וכך פרשו בעלי המוסר את דברי המרגלים בפרשתנו שאמרו 'ונהי בעינינו כחגבים וכן הינו בעיניהם' כלומר רק לאחר שהמרגלים ראו את עצמם כחגבים ביחס לתושבי ארץ ישראל, הם נעשו כחגבים בעיני בני הענק שגרו בארץ. הרי לנו שלהערכה העצמית של האדם ישנה השפעה סביבתית. כשהאדם מזלזל בעצמו גם הסביבה מזלזלת בו, וכשהאדם מעריך את עצמו גם סביבתו מעריכה אותו.

ולכן כשיצאו ממצרים התעקש הקב"ה וביקש ממשה 'דבר נא באזני העם' שישאלו כלי כסף וזהב וכו' ומדוע?? להזכירם ולהודיעם שצאצאי אברהם, יצחק ויעקוב הם בני מלכים מטבעם. ברגע בו יצאו לחירות ולבשו את בגדי ההוד וההדר, נראו כבני המעמד העליון שהורגלו מלידתם לעטות מלבושי שרד. כי אמנם היו משועבדים אבל בפנמיותם הם חשובים ונכבדים וברגע שיצאו לחירות הלמו עליהם בגדי המלכות.

הנלמד מכאן שכל יהודי ותלמיד הוא בבחינת בן של מלך ונטועה בו מידת הנכבדות המובילה לשלטון ביצרים ומשילה תאוות ועלינו להזכיר תמיד את דברי כלב בן יפונה 'עלה נעלה'!!! יהודי, אתה יכול!!! אתה מסוגל!!! כי יכול נוכל!!!

ולהורים והמחנכים נזכיר היטב את דברי האדמו"ר מפיאסצנה זצ"ל שהבאנו לעיל המתקשר לפס' 'והימים ימי ביכורי ענבים' - צריך המלמד והאב לדעת שאת בני ה' וגדולי ישראל עליהם לחנך ולגלות, והנערים אשר לפניהם יראו לנשמות גדולות אשר עוין באבן, ועליהם להצמיחן ולהפריחן. ואף אם יראה בהם נערים אשר לפי הכרתו מרי נפש הם ומדות רעות להם, ידע שזה טבע גרעיני הנשמות ובוסר המלאכים, מרים הם בחניטתם ומלאים עסיס בגדלותם!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת שלח

אחד הנקודות המרכזיות שרבים עוסקים בה בפרשה – היא כיצד נפלו המרגלים ברשתו של היצר? היכן טמון מקור ושורש טעותם אשר מהם נבע הכל?

מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה שדיברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" חוץ מההבנה שנלמד מכאן לקחת מוסר מכל הסובב אותנו נתמקד בעוד פרט, מה הכוונה "ראו ולא לקחו מוסר" הרי לכא' אין דמיון בין חטא מרים שדיברה על אחיה לחטא המרגלים שדברו על דומם, א"כ כיצד ע"י ראית כישלונה של מרים יכלו ללמוד מוסר שאסור להוציא דיבה על הארץ שהיא דוממת?? ובמיוחד שזו היתה שליחותם לבדוק?

ההסבר הוא כך – הם נדרשו ללמוד ממרים דבר אחד – כיצד אמורים להסתכל על מה שהעיניים שלנו רואות!!! ישנם אנשים שמסתכלים על כל דבר במבט חיובי, וישנם אנשים המסתכלים על כל דבר במבט שלילי. מרים רואה את משה רבינו מגרש את אשתו, ומי כמותה ידעה מיהו משה ומה מעלתו ובאיזה קדושה נמצא, היה מצופה ממנה כי תתרגם את הצעד שלו בצורה חיובית שרוצה להיות בבחינת "בלתי לה' לבדו", אך במקום זאת פרשה את מעשיו באופן שלילי, ועל כך נתבעה – למה לא הסתכלה בעין טובה.

ועל נקודה זאת נתבעו המרגלים – שראו ולא לקחו מוסר – במקום להפנים את הלקח ולהתחיל להביט על כל מאורע בצורה חיובית, בחרו להמשיך בדרכם לראות הכל במבט שחור, ובזה נפלו. במקום שיתמקדו לראות את מעלותיה העצומות של ארץ הקודש, כפי שעשו כלב ויהושע, התמקדו המרגלים בגנות הארץ וחסרונותיה. זהו יסוד גדול אשר נתן ללמוד מפרשתנו בכל עת ועונה ובמיוחד בתקופתנו אנו – לראות חיובי !!! לכל מטבע יש 2 צדדים, ויכולת הבחירה נתונה בידי האדם לבחור מאיזה כיוון לראותו. נתן לראות כל מאורע שחור משחור, ולהשמיע אך טענות ומענות, וניתן גם להיפך, לראות הכל בצורה חיובית, למצוא את הטוב, להודות ולשבח.

מגיע מישהו ומדבר סרה באביך. מה האינסטינקט שלך? להשיב מלחמה שערה. זהו אבא שלך שהביאך לעולם וגידל אותך, אותו אתה כה אוהב, ועל כן מגרעותיו ייאלמו ואתה תבחר להתמקד תמיד אך ורק בטוב שבו. הרע יסור הצידה. עובדה היא גם ב'אסיפות הורים' שהורים נלחמים, כמעט בחירוף נפש, כדי להשאיר את בניהם נקי וצדיק. אם המלמד יספר על מגרעות שבו, יגיעו ההורים וינסו להצדיקו כמעט בכל מחיר. כי ככה זה כשאוהבים. אין זה אומר שהמגרעות לא קיימות אנחנו בהחלט מודעים אליהם, אבל אנחנו, מטבע הדברים בוחרים שלא להתמקד בהם. מבכרים למקד את העין על התכונות החיוביות של הילד. כתפילתו הנודעה של רבי אלימלך זי"ע ב'צעטיל קטן': "אדרבה, תן בליבנו.. שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם."

אדם נרגן ובעל עין רעה, רואה רק את הרע, הוא מתמחה תמיד למצוא את החסרון והפגם בכל דבר. פיו מלא תמיד תלונות כרמון על העולם. על פלוני שלא חיך אליו. על אלמוני שלא עשה לו טובה. על שלישי שלא התקשר להגיד לו שנה טובה. ועל הרביעי ששכח להזמין לשמחה. בקיץ הוא מתלונן על החום ובחורף על הקור. בבניין מגוריו רב עם כל השכנים ובמסגרת לימודיו הוא מלא תלונות על החברים והרבנים – כפי שכותב ה"חפץ חיים" – "הנרגן הוא האיש דרכו וחקו להתאונן ולהתרעם, וימצא תואנות על חבריו תמיד. על מעשיו ועל דבריו... הוא ידון כל דבר לחובה ולא לזכות, וכל שגגה ישים לזדון, וחושד חברו שבשנאתו עשה את הדבר הזה". לעומתו אדם שהוא בעל עין טובה, על כל דבר שקורה לו הוא מביט בצורה חיובית ולכן הוא לוקח הכל ברוח טובה, כשמציקים לו רואה בהם שלוחי שמים, הכל דן לכף זכות וכדברי נחום איש גמזו "גם זו לטובה" – "גם זו לטובה".

אותנו למדו כשנפול חפץ בבית ונשבר, לא להתרגז אלא לומר "מזל טוב", או לומר "שילך על עצים ואבנים". או כפי שסבי ז"ל היה אומר ילד בריא – זה ילד שקורע כל שבוע מכנס במשחקו. – במקום להתרגז ולהתרעם – בהסתכלות חיובית הופכים את הקערה על פיה שלא נורא... ומותירים שלווה ושמחה בבית. זוהי הדרך הישירה עליה המליץ רבי אליעזר במס' אבות "עין טובה" אדם שחפץ לעבור את חייו בעולם הזה מתוך אושר ושלווה, מוכרח לחיות עם מידת עין טובה – הוא רואה הכל חיובי – הוא לא חושד במישהו שמחפש להרע או להציק לו – כל מה שעובר עליו הוא מקבל בטוב ובאמונה ורואה בזה חסדי ה' שמלווים אותו כל העת. כך אומר דוד המלך בתהילים ל"ד "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב" – האדם צריך להרגיל את עצמו לראות טוב ואך טוב – אופי ראית העיניים תלוי אך ורק ברצון הלב. אם הוא מעוניין באמת לראות טוב, והוא חושב טוב על השני, אוטומטית עיניו רואות טוב. - "עין טובה" – "הכל לטובה"

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com